

<https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj15-02-003>

DOI: 10.30888/2663-5712.2022-15-02-003

УДК 373.2:37.011.3

THE PROBLEM OF FORMING THE PEDAGOGICAL COMPETENCE OF PARENTS IN THE EDUCATION OF INDEPENDENCE IN PRESCHOOL CHILDREN

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ САМОСТІЙНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Grigorieva N. A. / Григор'єва Н. А.

postgraduate student / аспірантка

ORCID: 0000-0002-7650-4577

Berdyansk State Pedagogical University, Berdyansk Schmidt, 4, 71100

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Шмідта, 4, 71100

Анотація. З оновленням Базового компонента дошкільної освіти в Україні (2021 р.) одним із пріоритетних завдань стала актуалізація суб'єктності батьків, збільшення ролі партнерської взаємодії з педагогами закладу дошкільної освіти. У статті проаналізовано розуміння батьками змісту та значення поняття «самостійність», його змістового наповнення відносно дітей дошкільного віку, а також методів виховання означеної якості у дітей дошкільного віку. Акцентовано, що батьки не розуміють природних потреб дитини дошкільного віку, не знають особливостей психіки цього вікового періоду. В результаті моніторингу діяльності дошкільних закладів з'ясовано недоліки у роботі вихователів з питань педагогічного просвітництва батьків у вихованні самостійності. Наголошено на пасивній ролі дорослих, які оточують малюка, як суб'єктів освітнього процесу. Визначені шляхи підвищення компетентності членів сім'ї у вихованні самостійності в дітей дошкільного віку. Окреслено перспективу подальшої роботи щодо побудови взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, батьки, компетентність, самостійність, діти дошкільного віку, педагогічне просвітництво.

Вступ.

Загальносвітовою тенденцією у вихованні дітей є зростання ролі батьків у цьому процесі. В Україні також спостерігається активне залучення сім'ї до виховання малюків. Це визначається новою нормативно-правовою базою, освітньо-виховними концепціями. В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти України (2021 р.) наголошено на солідарній відповідальності за виховання дітей дошкільного віку держави, громади, педагогів і батьків. У цьому, багато в чому визначальному документі, наголошується на суб'єктності сім'ї та важливості її взаємодії з фахівцями дошкільної освіти, яка має бути заснована на довірі між батьками та освітніми інституціями. В Стандартах дошкільної освіти також названі форми участі батьків в освітньо-виховному процесі. При відсутності зворотнього зв'язку, пасивної ролі дорослих, як суб'єктів освітнього процесу, ефективність зусиль закладів дошкільної освіти з виховання дітей, значно зменшується. Ця робота не знаходить подальшого продовження, закріплення. Доводиться констатувати, що батьки не завжди готові до виконання ролі, яка на них покладається. Тому стає очевидним, що їх потрібно готувати до виховання дітей.

Про це йшлося на загальних зборах НАПН України (19 листопада 2021 р.).

У доповіді «Психолого-педагогічне просвітництво батьків дітей раннього і дошкільного віку» професор Т. Піроженко, підкреслюючи беззаперечну роль сім'ї у «формуванні фізичного, психічного здоров'я та своєчасної соціалізації дитини» [5], запропонувала створити Інститут сім'ї, який би виконував завдання педагогічного просвітництва батьків.

Складність сучасного буття, тих завдань і проблем, які стоять перед людиною, обумовлюють пошуки шляхів покращення формування у дітей дошкільного віку цілого комплексу особистісних якостей. Однією з таких якостей, яка визнана Стандартом дошкільної освіти як базова, є самостійність. Вона дуже важлива, проте її виховання є досить складним і довготривалим процесом, в якому мають бути задіяні й члени родини малюка. Саме у вихованні самостійності роль батьків є пріоритетною. Тому заклад дошкільної освіти, організовуючи роботу з батьками з підвищення рівня їх готовності до виховання дітей, повинен особливу увагу приділити формуванню компетентностей, необхідних у вихованні самостійності в дитини.

Сучасні вчені трактують педагогічну компетентність батьків як загальнокультурне поняття, що є складовою педагогічної культури (Ю. Гладкова, Т. Кротова); єдність теоретичної і практичної готовності батьків до здійснення педагогічної діяльності (О. Арнаутова); інтегративне особистісне утворення, сукупність особистісних та діяльнісних характеристик, що обумовлюють можливість ефективно здійснювати процес виховання дитини в сім'ї (В. Селіна).

Педагогічну компетентність батьків стосовно виховання в дітей самостійності схарактеризувала А. Мініна. Вона розглядає цю якість як інтегративне особистісне утворення, що виявляється у ціннісно-гуманному ставленні до дитини і представлене сукупністю взаємопов'язаних компонентів, які включають систему знань, педагогічних умінь, психологічних позицій, особистих якостей і досвіду, необхідних для ефективного виховання самостійності у дітей в сім'ї.

Мета статті – визначити рівень компетентності сучасних батьків у вихованні самостійності в дітей дошкільного віку, зокрема розуміння ними поняття «самостійність», а також володіння певними теоретичними знаннями та навичками практичної їх реалізації.

Основний текст.

Для досягнення поставленої мети ми використали наступні методи: анкетування, інтерв'ювання, спостереження за процесом спілкування батьків з дітьми. Нами були запропоновані такі питання: «Яку дитину можна вважати самостійною? Чи потрібно виховувати самостійність з дошкільного віку? Чому дитина може виявляти несамостійність? Що може робити ваша дитина самостійно? Що Ви робите, щоб ваша дитина була самостійною? Чи створені у вас вдома умови для виховання самостійності у дитини?». В опитуванні взяли участь 160 батьків вихованців закладів дошкільної освіти.

Вивчення результатів проведеного опитування показало, що не всі батьки можуть навіть пояснити, що таке дитяча самостійність і сформулювати зміст поняття (15,9% осіб).

Самостійність дитини визначається здебільшого однобічно, а саме: оволодіє навичками самообслуговування (52,5%); робить все без допомоги дорослого (13,3%); самостійно приймає рішення, робить вибір (7,5%); ставить ціль і досягає її (5,8%); організовує власне дозвілля, може зайняти себе (5%). Лише незначна частина батьків (3%) володіє у повному об'ємі теоретичними знаннями виховання самостійності у дитини (самостійність як якість особистості і як спосіб діяльності; особливості прояву самостійності в молодшому і старшому дошкільному віці; особливості становлення самостійності в різних видах діяльності); про психологічні особливості особистості дитини; найбільш сприятливий віковий період.

Важливою для нашого дослідження була відповідь на питання «Чому дитина може виявляти несамотійність?». Більше половини дорослих (58,2%) визнали однією з причин надмірну опіку. Це свідчить про розуміння негативного впливу гіперопіки на виховання самостійності. Проте 27,9% осіб не змогли назвати жодної причини, а це є показником недостатнього розуміння поняття самостійності.

За власним визнанням, не володіють методами і прийомами виховання самостійності у дітей 72% батьків. Вони відчують труднощі у вмінні привернути увагу дитини до різних видів діяльності, створити сприятливе середовище для проявів самостійності. Відповідаючи на питання про наявність відповідних умов вдома, які б сприяли вихованню самостійності у дитини (дитяча шафа для одягу, доступність до джерела води і посуду, низько розташовані вимикачі світла), ствердно відповіли 27,5% осіб; 52,5 % вказали, що частково створені; у 20% не створені взагалі.

Спостереження за процесом спілкування батьків з дітьми показало, що дорослі, не маючи часу, дуже часто намагаються все зробити замість малюка. Дитина, навіть тоді, коли щось вміє робити самостійно, вимушена підкоритися. До речі, малюки не рідко й самі із задоволенням приймають допомогу дорослих й навіть наполягають на тому, щоб їх одягали, роздягали, годували, прибирали за ними тощо. Крім того, дорослі нав'язують дітям свою волю, позбавляють їх права вибору, самостійного прийняття рішень. Батьки не вміють будувати стосунки з малюком на засадах гуманістичної педагогіки (неадекватно оцінюють діяльність дитини, мають проблеми у побудові партнерських стосунків, підвищують голос, у спілкуванні спостерігається авторитарний стиль). Навіть якщо дорослі демонструють достатній рівень теоретичних знань, на практиці не завжди можуть ними скористатись.

Між тим, батьки зазначили, що вони розуміють необхідність виховання самостійності у дітей, а також значення цієї якості особистості в їх розвитку, соціалізації. Більшість опитаних виявила бажання активно долучатися до цього й зауважила, що потребує допомоги. Але вирішальну роль у вихованні в дітей самостійності батьки відводять закладу дошкільної освіти й вважають, що повинні лише допомагати вихователям.

Отже, можна зробити висновок, що сучасні батьки зацікавлені в успішному результаті виховання самостійності, розуміють значення самостійності для її самореалізації. При цьому вони не володіють теоретичними

знаннями з виховання самостійності у дитини; не знають про її психологічні особливості; не використовують ефективні методи виховання самостійності в сім'ї; їм важко організувати спільну з малюком діяльність. Батьки не завжди приділяють увагу облаштуванню домашнього середовища, яке б спонукало до проявів самостійності.

На наш погляд, у вирішенні проблеми підготовки батьків до виховання самостійності у дітей дошкільного віку дієву роль можуть відіграти заклади дошкільної освіти. Ми поставили собі за мету з'ясувати, чи виконують заклади дошкільної освіти цю місію, а також визначити стан цієї роботи на практиці. Нами було здійснено анкетування педагогів закладів дошкільної освіти, опитування під час індивідуального спілкування, аналіз сайтів дошкільних закладів, педагогічної документації (річних планів освітньо-виховної роботи, календарних планів вихователів, протоколів батьківських зборів). З'ясувалося, що у 75% закладів дошкільної освіти взагалі відсутні програми підвищення компетентності батьків, не всі фахівці (вихователі, практичні психологи, соціальні педагоги) задіяні в процесі формування та підтримки батьківської компетентності.

Аналіз річних планів освітньо-виховної роботи (62 плани) показав, що у 2020-2021 навчальному році в них не було прописано у якості пріоритетного жодного завдання з виховання самостійності дітей дошкільного віку. Огляд сайтів закладів дошкільної освіти (36) так само не дав позитивного результату.

Вихователі у роботі з батьками також не приділяють уваги питанню підготовки їх до виховання самостійності у дітей дошкільного віку. В календарних планах не передбачені ні індивідуальні консультації, ні батьківські збори з даної проблеми. Це свідчить про відсутність системності та методичної підтримки батьків педагогами; недостатню практику організації батьківських зустрічей з питання виховання самостійності у дітей; недостатнє використання в роботі ефективних форм підвищення педагогічної компетентності батьків та методу активізації батьківського досвіду; відсутність взаємодії і партнерства в освітньому процесі між педагогами і батьками.

Висновки.

Керуючись вище зазначеними фактами, можна зробити висновок, що сучасні батьки

- не в повній мірі розуміють зміст поняття «самостійність»;
- не володіють теоретичними знаннями виховання самостійності у дитини дошкільного віку;
- не достатньо обізнані з психологічними особливостями дошкільного віку;
- не володіють ефективними методами виховання самостійності в сім'ї;
- не надають значення створенню сприятливого середовища для проявів самостійності дитини;
- не вміють будувати відносини з дитиною на принципах гуманістичної педагогіки, мають проблеми у встановленні партнерських стосунків з дитиною.

На нашу думку, методична підтримка педагогів, реалізація комплексу заходів для підвищення зацікавленості батьків в успішному результаті

виховання самостійності у дитини, підвищення рівня теоретичних знань виховання самостійності в сім'ї, оволодіння засобами, методами та прийомами виховання самостійності сприятиме успішному формуванню педагогічної компетентності батьків у вихованні самостійності в дітей дошкільного віку.

Перспектива подальшої роботи передбачає розробку програми заходів взаємодії закладу дошкільної освіти і батьків для підвищення компетентності у вихованні самостійності в дітей дошкільного віку.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/novij-bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-zabezpechit-pidvishennya-yiyi-yakosti-ta-vidpovidnist-mizhnarodnim-standartam-sergij-shkarlet>
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / упоряд.: О. Г. Косенчук., І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків: Ранок, 2021. 240 с.
3. Каньоса Н. Г. Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами: навч.-метод. посіб. / автор-упорядник Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський: КПНУ, 2015. 121 с.
4. Котирло Т. В., Щербина Д. В. Освіта і просвіта батьків, членів родин: практичний посібник. Київ : ІООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2019. 219 с.
5. Піроженко Т. О. Психолого-педагогічне просвітництво дітей раннього та дошкільного віку. Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 19 листопада 2021 р. Вісник НАПН України, 2021. № 3(2). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/224>

Abstract. *The article analyzes parents' understanding of the meaning and meaning of the concept of "independence", its content in relation to preschool children, as well as methods of raising a certain quality in preschool children. It is emphasized that parents do not understand the natural needs of a preschool child, do not know the peculiarities of the psyche of this age period. As a result of monitoring the activities of preschool institutions, deficiencies in the work of educators on issues of pedagogical education of parents in the education of independence were revealed. Emphasis is placed on the passive role of adults who surround the child as subjects of the educational process. Ways to increase the competence of family members in raising independence in preschool children are identified. The perspective of further work on building interaction between parents and the preschool education institution is outlined.*

Key words: *preschool education, parents, competence, independence, preschool children, pedagogical education.*

Науковий керівник: к.п.н., доц. Улюкаєва І. Г.

Стаття відправлена: 08.08.2022 р.

© Григор'єва Н. А.